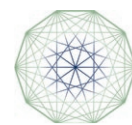

TECHNIEKPACT ZEELAND

KANSEN VOOR DE ZEEUWSE ARBEIDSMARKT

HUIS VAN DE
TECHNIEK
ZEELAND

Colofon:

Tekst: John Leeman

Vormgeving: studioPHGR

Eindredactie: Dick Schipper

Terneuzen, 15 maart 2017

INLEIDING

Prognoses voorzien een tekort in technisch geschoold personeel voor de provincie Zeeland als gevolg van een krimpende beroepsbevolking (in absolute getallen) en een grotere vervangingsvraag dan de toekomstige uitstroom uit het (beroeps-)onderwijs zal kunnen opvangen.

Alhoewel relatief veel Zeeuwse jongeren kiezen voor een bètaprofiel dreigt er bij een krimpende beroepsbevolking een grote schaarste aan technisch gekwalificeerd personeel.

De opdracht om met partijen (stakeholders) na te denken over de wijze waarop voorzien kan worden in voldoende technisch personeel voor de huidige en toekomstige vraag van Zeeuwse werkgevers en gedachten, ideeën en antwoorden vast te leggen in een Techniepact Zeeland was voor betrokkenen uitdagend, inspirerend en vormend. De weerslag daarvan is samengevat in deze notitie 'Techniepact Zeeland. Kansen voor de Zeeuwse arbeidsmarkt'.

Een structurele aanpak is gewenst. Als opstellers van dit rapport hebben we ervaren dat een toenemend aantal personen en organisaties zich bewust is van de noodzaak het tekort aan technisch personeel op de Zeeuwse arbeidsmarkt terug te dringen. Het geeft energie te ervaren dat er breed draagvlak is voor een gezamenlijke ambitie en bereidheid om tot oplossingen en acties te komen.

Positief is dat de uitdaging unaniem wordt ervaren als een 'Zeeuwse opdracht', waar velen hun bijdrage aan kunnen leveren.

Wij danken alle partijen en personen die hun aandeel hebben geleverd aan de ontwikkeling van het Techniepact Zeeland. We zullen graag samen met hen, en vele anderen, de handschoen oppakken.

Dick Schipper
Jean Paul Leenknecht

Terneuzen, 15 maart 2017

DE OPDRACHT EN WERKWIJZE

Recente cijfers over demografische ontwikkelingen in Zeeland laten een verontrustend beeld zien. De potentiële beroepsbevolking van Zeeland zal na 2020 met gemiddeld 1000 arbeidskrachten per jaar krimpen. Daarnaast zal de beroepsbevolking gemiddeld snel verouderen. Neem daarbij het aantal nu reeds moeilijk c.q. niet-ervulbare vacatures binnen de technische sectoren (1200 groeiend naar circa 2000 in 2020) en economische schade kan gaan optreden. Opmerking: Naast de vervangingsvraag is er wellicht ook nog uitbreidingsvraag ten gevolge van innovatieve en economische ontwikkelingen.

Het 30-overleg wil deze ontwikkelingen niet afwachten. Vanuit het 30 overleg (Zeeuws arbeidsmarktoverleg) is het Huis van de Techniek gevraagd een plan op te stellen gericht op het voorzien in voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten voor technische beroepen.

*‘OVER 20 JAAR HEEFT
ZEELAND 25.000 PAAR
HANDJES MINDER’*

Het 30-overleg beschouwt het Huis van de Techniek als hét regiepunt voor het stimuleren van kiezen, leren en werken in wetenschap en techniek in Zeeland en is dus bij uitstek de organisatie die dit plan zou kunnen ontwikkelen en uitwerken.

De opdracht bestaat uit twee onderdelen:

1. De samenhang tussen de bestaande initiatieven in Zeeland in beeld brengen
2. Een advies/voorstel opstellen dat antwoord geeft op de vraag hoe Zeeland in de toekomst kan beschikken over voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten in de techniek (Techniekpact Zeeland)

Binnen de kaders van de opdracht is in overleg met de opdrachtgever gekozen voor de volgende werkwijze en uitwerking:

- Het maken van een overzicht van alle actoren/instanties werkzaam in de techniek, gerubriceerd rond de thema's: kiezen, leren en werken in de techniek (zie bijlage *overzicht actoren*)
- Het in kaart brengen van deze actoren (zie bijlage *Techniekkaart Zeeland*)
- Het in beeld brengen van ontwikkelingen op de Zeeuwse arbeidsmarkt en demografische effecten (zie bijlage *Zeeuwse Arbeidsmarktmonitor*)
- Het uitwerken van de onderzoeksresultaten en de gesprekken met stakeholders in een document *Techniekpact Zeeland*

Bovenstaande vier acties vormen gezamenlijk de eindrapportage. De opdrachtnemer zal deze verslaggeving mondeling toelichten in het 30-overleg, waarna verdere afspraken worden gemaakt over uitvoering, vervolgstappen en communicatie.

DRAAGVLAK

Bij de totstandkoming van het Techniekpact zijn drie 'mono-sectorale' stakeholdergesprekken gevoerd met in totaal 60 (afgerond) vertegenwoordigers uit de sectoren overheid, bedrijfsleven en onderwijs. De resultaten van deze gesprekken zijn uitgewerkt in een conceptvoorstel Techniekpact Zeeland en vervolgens besproken, vastgesteld en geprioriteerd in een multidisciplinaire werkconferentie met wederom vertegenwoordigers uit de Triple Helix. Specifiek voor dit traject heeft ZB Planbureau de technische Zeeuwse onderwijs -en arbeidsmonitor ontwikkeld.

KADERS VAN HET TECHNIKPACT

Op 13 mei 2013 ondertekenden ruim 60 partijen het Nationaal Techniepact 2020, met als centraal doel de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt in de technieksector structureel te verbeteren en daarmee het tekort aan technisch personeel terug te dringen. Vanaf de ondertekening van het Techniepact hebben alle betrokken partners gezamenlijk en met volle overtuiging de schouders onder de bijbehorende acties gezet, via de integrale benadering ‘Kiezen voor, leren in en werken in de techniek’.

Om mee te kunnen bewegen met de dynamiek in de maatschappij als gevolg van de technologische ontwikkelingen, is het landelijk Techniepact drie jaar na de ondertekening geactualiseerd. Met twaalf doelen is een nieuwe onderverdeling gemaakt; dit biedt ruimte om lopende acties van het oorspronkelijke Techniepact te continueren, en om nieuwe inzet te formuleren.

*‘THINK GLOBAL,
ACT LOCAL’*

Het Techniepact heeft de afgelopen jaren steeds meer een regionaal karakter gekregen. Waar het Techniepact eerst vooral een landelijke ontwikkeling was, hebben steeds meer regio’s de verantwoordelijkheid genomen en zelf een regionaal Techniepact ontwikkeld. In dit proces moet het regionaal Techniepact Zeeland dan ook worden gezien. Wij houden de indeling van het nationaal Techniepact aan met de drie onderdelen **kiezen, leren en werken** in de techniek. Daarbij is het Techniepact Zeeland aangevuld met Zeeuwse ambities. Uiteraard blijft het Zeeuwse Techniepact onlosmakelijk verbonden met het landelijk Techniepact en voeren wij het vigerend beleid binnen het landelijk Techniepact uit.

DE ARBEIDSMARKT BEWEEGT

De technische arbeidsmarkt is momenteel sterk in beweging. Technologische innovaties brengen zaken als kunstmatige intelligentie, robotisering en nieuwe technologieën met zich mee. Het tempo waarin is zodanig dat ook wel wordt gesproken van een ‘vierde industriële revolutie’. Dit betekent dat de opdracht om ‘te voorzien in voldoende gekwalificeerde medewerkers’ gezien moet worden in zowel een kwantitatieve - als in een kwalitatieve opgave. Met andere woorden: hoe zorgen wij (1) voor voldoende personeel en hoe zorgen wij (2) voor adequaat geschoolde medewerkers.

Zo zullen in de nabije toekomst functies komen die nu nog niet bestaan; tevens ontstaan cross-overs en zal er een continue vraag zijn naar up-to-date geschoold personeel. Dit betekent niet alleen dat scholen de juiste gekwalificeerde leerlingen en studenten moeten opleiden, maar ook dat bedrijven personeel constant moeten om- en/of bijscholen.

*‘EEN KRAPPE
ARBEIDSMARKT IS EEN
KANS VOOR VERSNELDE
INNOVATIE’*

De ‘houdbaarheid’ van beroepskennis wordt daardoor bekort. De impact van nieuwe technologieën is groot en de ontwikkeling dat medewerkers langer gaan werken maken dat zaken als ‘duurzame inzetbaarheid’ en continue professionalisering in het HR-beleid van bedrijven belangrijke aspecten worden. Deze ontwikkeling verlangt in toenemende mate een intensieve samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven. Nu al gelden projecten als ‘de hybride docent’¹ of het landelijk project ‘Twinning’² als voorbeelden van dit partnership.

1. De hybride docent is een project waarbij medewerkers uit het bedrijfsleven parttime voor de klas staan

2. Twinning is een project waarbij een docent wordt gekoppeld aan een medewerker uit het bedrijfsleven om samen het onderwijs up-to-date te houden

De snelheid waarmee de technologie zich ontwikkelt, vraagt om een permanente dialoog tussen onderwijs, arbeidsmarkt en overheden. Daarbij zijn de volgende vragen van belang:

- Wat gebeurt er op de arbeidsmarkt?
- Wat betekent dat voor het (post-)initieel onderwijsaanbod op de korte en lange termijn?
- Welke programma's horen daarbij?
- Wat betekent dit voor de samenwerking tussen de bedrijven onderling?
- Hoe kan het Techniekpact Zeeland op deze ontwikkelingen anticiperen, investeren en tot snelle resultaten komen?

*'BEDRIJVEN DIE
ONVOLDOENDE
INNOVEREN REMMEN
HUN EIGEN GROEI'*

Meer dan ooit vragen deze processen om een permanente dialoog tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheden inzake opleidingsportfolio's van de instituten, afstemming van de onderwijsprogramma's op de arbeidsmarkt en beleid op kwalitatieve frictie. Deze dialoog dient te worden gevoed met betrouwbare en actuele arbeidsmarktinformatie.

Daarbij geeft de regionale economie en de regionale vraagstukken inkleuring aan de vraag naar technische geschoold personeel. De voor Zeeland kenmerkende economische sectoren zijn: havens en logistiek, agro en food, water, zorg en toerisme. Kenmerkende thema's zijn water, energie en biobased.

Uit de gesprekken met de stakeholders is gebleken dat periodiek overleg plaatsvindt tussen onderwijs en bedrijfsleven -via adviesraden en/of andere gremia. De kwaliteit daarvan wordt evenwel als zeer wisselend ervaren. Deelnemers aan de bijeenkomsten adviseren om bedrijfsleven en overheden al in een vroegtijdig stadium te betrekken om in samenspraak te onderzoeken of opleidingsportfolio (nog) voldoen aan de behoeften van de arbeidsmarkt. Regulier overleg zal daardoor inhoudelijker, effectiever en transparanter worden; onderwijsprogramma's kunnen indien nodig tijdig worden aangepast en/of aangevuld.

De arbeidsmarkt is grillig. Onverhoopte faillissementen van bedrijven, kansen die ontstaan vanuit Wind op Zee (offshore windsector) en nieuwe innovaties en technologieën maken dat anticiperen op de arbeidsmarkt niet eenvoudig is. Sturing is vooral een kwestie van vooruitzien en adequaat reageren. Opvallend is dat intrasectorale mobiliteit (nog) een zeldzaamheid is; op de arbeidsmarkt zou baanmobiliteit als instrument krachtiger kunnen worden ingezet.

De arbeidsmarkt kent een eigen dynamiek. Het Techniekpact Zeeland kan worden beschouwd als een katalysator voor versterking van de kwalitatieve en kwantitatieve aansluiting tussen (technisch) onderwijs, bedrijfsleven en overheden. Het Techniekpact kan een substantiële bijdrage leveren aan de instandhouding van een 'gezonde' Zeeuwse arbeidsmarkt. De samenwerking tussen de 30-partijen krijgt hiermee een duidelijke kwaliteitsimpuls.

WAT ZEGT DE ZEEUWSE ONDERWIJS- EN ARBEIDSMARKTMONITOR?

De Onderwijs- en Arbeidsmarktmonitor Zeeland³ biedt onder meer de volgende onderzoeksresultaten:

- De Zeeuwse arbeidsmarkt kent een lage werkloosheid (2016-III: 3,5% voor Zeeland versus 5,6% voor NL)
- De lage werkloosheid wordt mede veroorzaakt door het grote aantal forensen (per saldo meer de provincie uit dan erin -17.500)
- De beroepsbevolking wordt snel kleiner en gemiddeld snel ouder
- De totale beroepsbevolking neemt richting 2040 door vergrijzing en krimp af met circa 25.000
- Nieuwe investeringen (windparken, logistiek, industrie) creëren een extra vraag naar technisch personeel

3. Een uitgebreide analyse is opgenomen in de bijlage 'Zeeuwse onderwijs-en arbeidsmarktmonitor'

- Het aantal meisjes dat voor een bètaprofiel kiest, ligt in Zeeland met 22% ruim onder het landelijk gemiddelde van 30%
- Een substantieel aantal meisjes dat in het VO een bètaprofiel volgt, kiest uiteindelijk niet voor een technische beroepsopleiding
- De verwachte uitstroom van gekwalificeerde, jonge technici uit het onderwijs zal jaarlijks ontoereikend zijn om aan de vervangingsvraag en uitbreidingsvraag te kunnen voldoen, waardoor jaarlijks circa 1200 moeilijk vervulbare vacatures zullen ontstaan, met name op het niveau MBO 2/3
- Circa 900 (PO-VO) leerlingen woonachtig in Zeeland volgen onderwijs buiten de provincie (met name in Belgisch-Vlaanderen)

CONCLUSIE EN UITDAGING

De komende jaren groeit het tekort aan technische vakmensen op de Zeeuwse arbeidsmarkt. Het belang van de stakeholders is evident. Er ligt een gezamenlijke uitdaging te zorgen dat voldoende relevant opgeleide mensen beschikbaar zijn en blijven om de ambities van de Zeeuwse bedrijven waar te maken. Bedrijven zullen hun eigen mensen permanent moeten bijscholen.

Voor ondernemers is de uitdaging om vacatures in te vullen, alsmede om bedrijfsprocessen te vernieuwen zodat deze met minder vakmensen kunnen worden uitgevoerd. Deze laatste ontwikkeling zal vooral uit innovatie en automatisering van bedrijfsactiviteiten moeten voortkomen -overigens waarvoor ook weer technisch gekwalificeerde vaklieden noodzakelijk zullen zijn. Een van de effecten hiervan zal zijn dat vraag ontstaat naar hoger opgeleid personeel (MBO+). Indien ondernemingen niet slagen in het aantrekken van de juiste medewerkers dan wel niet in staat zijn tot vernieuwing, betekent dit een rem op de economische ontwikkeling.

‘Er ligt voor ondernemers en onderwijs de uitdaging om meer scholieren (waaronder meisjes) voor techniek te interesseren. Vooral op het vmbo wordt er ‘te’ weinig voor techniek gekozen. Dit is echt een heel belangrijk aandachtspunt’

- Rapportage ZB-planbureau

In het Zeeuwse VMBO en MBO lijkt over de gehele linie minder voor techniek te worden gekozen, terwijl technische opleidingen verreweg de beste baankansen geven op niveau MBO-2/3. Zorgwekkend zijn de ontwikkelingen rondom het aanbod (van de nieuwe profielen) in relatie tot de nieuwe bekostigingsregels voor het VMBO.

Er ligt in dit verband voor de overheid een uitdaging om Zeeland als studie-, werk- en vestigingsplaats adequaat te promoten en ook om de instroom naar het Zeeuwse hoger onderwijs te bevorderen. Uit onderzoek blijkt dat met name Hbo'ers zich doorgaans vestigen in de omgeving van hun studielocatie.

Rond de ontwikkeling van het onderwijs is een mooie combinatie mogelijk met Campus Zeeland.

Campus Zeeland is het samenwerkingsverband van bedrijven, kennis- en onderzoeksinstituten en overheden in Zeeland. Door een koppeling te leggen tussen de Zeeuwse economische sectoren en het hoger onderwijs en onderzoek wordt een impuls gegeven aan de Zeeuwse economische groei. Voor techniek in de meest brede zin van het woord zal die verbinding noodzakelijk zijn om te komen tot een 'broodnodige' vergroting van de innovatiekracht van Zeeland en daarmee tevens realisatie van een toekomstbestendige economie.

Doelen van Campus Zeeland

- Opleidingen laten aansluiten bij de vraag naar expertises uit het bedrijfsleven
- Meer studenten op vernieuwde opleidingen aan de Hogeschool Zeeland (HZ) en University College Roosevelt (UCR)
- Van Zeeland een 'living lab' maken doordat kennisinstellingen en bedrijven samenwerken aan onderzoek en innovatie op basis van meerjarenprogramma's met voldoende financiering van onder meer Rijk en EU
- Meer studenten voor techniek, zorg, landbouw op verschillende mbo-opleidingen
- Leerlingen in het voortgezet onderwijs laten kennismaken met techniek, zorg en ondernemerschap
- Zorgen voor een goede samenwerking met onze buurregio's in Nederland en Vlaanderen
- Groei van de werkgelegenheid in de vijf kernsectoren door innovatie en aanbod van goed geschoold personeel

Hoofdthema's Campus Zeeland

- a. Het versterken van het technisch onderzoek en onderwijs in Zeeland (HBO en WO). Die inzet wordt vormgegeven door de ontwikkeling van het Bèta College, in nauwe samenwerking met de Roosevelt Academy, de Hogeschool Zeeland het Zeeuwse bedrijfsleven, -overheden en instituten elders in Nederland.
- b. Het ontwikkelen en versterken van netwerken van bedrijven, overheden en kennisinstellingen gericht op de vijf economische sectoren van Zeeland (havenindustriële en logistiek complex; water en energie; agro & food; toerisme en zorg). In de kennis- en innovatienetwerken leveren de betrokken partners een eigen bijdrage; Campus Zeeland! vervult een stimulerende en ondersteunende rol (aanjaaggeld, lobby, communicatie). De partners moeten het zelf willen en voor een belangrijk deel zelf opbrengen en doen (zoals: Coalitie Wind op Zee, het Agri & Foodcentrum).
- c. Het versterken van de onderwijs- en kennisinfrastructuur gericht op de vijf economische sectoren, op alle niveaus. Zowel de vergrijzing van de (beroeps)bevolking, de lage bevolkingsdichtheid als de behoefte van bedrijven en instellingen naar beter- en anders opgeleid personeel en adequate kennis in de regio, vragen om continuering van de versterking van de onderwijs-/kennisinfrastructuur op alle niveaus (PO – VO – MBO – HBO – WO).

MAAR WE DOEN TOCH AL VEEL?

Regulier zijn er complimenten als een externe partij Zeeland bezoekt en een impressie krijgt van de werkzaamheden, projecten en samenwerkingsverbanden op het gebied van wetenschap en techniek waarover de provincie beschikt. Het is waar: in Zeeland is al veel werk verzet. Promotie, samenwerking en overleg met het bedrijfsleven, samenwerking richting arbeidsmarkt. Vanuit de gesprekken met stakeholders kwam dit beeld eveneens naar voren.

'DE VEELHEID AAN ACTOREN EN ACTIVITEITEN IS JUUST EEN KRACHT, DIE WEL VRAAGT OM COÖRDINATIE, REGIE EN SAMENWERKING'

'WE BEGINNEN NIET BIJ NUL, BORG DE BESTAANDE INITIATIEVEN'

Echter, in de praktijk blijkt dat de hoeveelheid aan activiteiten en initiatieven niet allemaal op elkaar zijn afgestemd, of breed bekend. De onderlinge samenhang is niet altijd duidelijk, vooral onder

ondernemers. Het Techniekpact heeft dan ook de belangrijke taak initiatieven met elkaar te koppelen dan wel in lijn te brengen, goed overzicht te bieden en daarover gericht te communiceren met alle stakeholders.

Sterkte-zwakteanalyse op basis van gespreksronden met stakeholders onderwijsinstellingen, overheden en bedrijfsleven

STERKTEN

- Veel betrokkenheid (actoren)
- Veel activiteiten
- Veel betrokken bedrijven
- Veel Techniekambassadeurs
- Bedrijfsbezoeken/ Techniekbuss
- Korte lijnen

ZWAKTEN

- Coördinatie en afstemming
- Resultaatgericht
- Samenhang
- Communicatie
- Langere termijnvisie
- Eenduidig draagvlak
- Samenwerking tussen sectoren
- Gelijk geïnformeerd zijn

KANSEN

- Krachten bundelen
- Samenwerking van onderwijs in de beroepskolom
- Meer flexibiliteit in onderwijsportfolio
- Professionele ondersteuning bij implementatie W&T in PO
- Versterken hoger onderwijs en onderzoek
- Versterken regionale kernsectoren
- Samenwerking met Vlaanderen en andere regio's

BEDREIGINGEN

- Uitgestrekt gebied met subregio's
- Voldoende beschikbare stageplaatsen
- Krimp en ontgroening
- Bekostiging infrastructuur
- Structurele bekostiging/funding van HvdT
- Macro-economische ontwikkelingen
- Beschikbaarheid techniekdocenten
- Beschikbaarheid stageplaatsen

In de uitwerking van het Techniepact is van belang de samenwerking en communicatie met het regionale bedrijfsleven actief op te zoeken en op gang te brengen. De urgentie van voldoende en kwalitatief technisch personeel voor Zeeland dient nadrukkelijk onder de aandacht te worden gebracht.

*'SOMMIGE VAN MIJN
BEDRIJVEN KRIJGEN OP KORTE
TERMIJN EEN PROBLEEM, MAAR
BESEFFEN DAT NOG NIET'*

AMBITIE TECHNIEKPACT ZEELAND

Alle ambities van het Techniepact Zeeland zijn aangehaakt aan de twaalf doelstellingen van het Nationaal Techniepact. Deze twaalf doelen zijn in lijn met de (gemaakte) afspraken uit het landelijk Techniepact. Zij bieden voor alle betrokken partners de basis om in de komende jaren gericht acties te organiseren en op te starten, resultaten te boeken en verdere samenwerking(en) te realiseren.

In deze notitie zijn de landelijke doelstellingen vertaald en uitgewerkt in Zeeuwse aspiraties. De tijdens de werkconferentie benoemde speerpunten zijn hierbij geduid met een score. Voor de goede orde: dit betekent niet dat alleen de Top-5 wordt uitgevoerd, wel dat het de speerpunten zijn. Sommige doelstellingen zijn daarnaast ingebed in lopende verplichtingen uit de landelijke afspraken per sector en/of ingepast in gebruikelijke kwaliteitszorgprocessen van het beroepsonderwijs. Waardoor deze met een aangepaste aanpak gerealiseerd kunnen worden.

Toegevoegd aan de Zeeuwse ambities is een activiteitenoverzicht. Deze activiteiten zijn een combinatie van lopende activiteiten, aangevuld met suggesties en ideeën vanuit de gesprekken met de stakeholders. Tenslotte is per ambitie aangegeven welke partners hierbij betrokken kunnen worden. Deze lijst kan uiteraard in de uitvoeringsfase verder worden gecompliceerd.

Succesfactoren

Voor detaillering en uitwerking in het Zeeuwse Techniekpact zijn de volgende (succes)factoren van kracht:

- Zorg dat het Techniekpact Zeeland verbonden blijft met het landelijk Techniekpact
- Stimuleer actief het beeld dat jongeren met een niveau 2/3 technisch profiel prima door kunnen stromen naar hogere niveaus
- Organiseer lokale netwerken PO-VO-MBO-bedrijfsleven in Zeeland, passend bij de regionale infrastructuur
- Zorg, vanuit de Triple Helix, voor een kwalitatief strategisch overleg over de aansluiting onderwijs- arbeidsmarkt
- Zorg voor voldoende spreiding en toegankelijkheid van een volwaardig W&T-aanbod in de provincie
- Stimuleer innovatieve Living-Labs waarin bedrijven, overheden en onderwijs samenwerken in Shared Facilities
- Promoot eigentijds technisch beroepsonderwijs wat up-to-date en actueel is
- Stimuleer de unieke opleidingen binnen Zeeland (waaronder Delta, Maritiem, Maintenance, Energie)
- Start, accelereer en pak door
- Biedt voldoende stageplaatsen en leerwerkplekken

Keuzes en prioritering Techniekpact Zeeland

De twaalf doelstellingen van het Nationaal Techniekpact zijn vertaald naar een Zeeuwse Ambitie per doelstelling. Deze ambities zijn voorzien van activiteiten die nodig zijn om de ambitie te realiseren.

Door de deelnemers aan de werkconferentie zijn de volgende 5 ambities tot speerpunten benoemd:

I. Leren in techniek (ambitie 8):

Kwalitatieve en kwantitatieve afstemming van het aanbod voortgezet- en beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt is binnen de context van Zeeland optimaal en wordt regelmatig bijgesteld op de actualiteit

II. Leren in techniek (ambitie 7)

Voor de sector zijn voldoende en adequaat getrainde opleiders beschikbaar

III. Werken in techniek (ambitie 11):

Samenwerking tussen regionale en sectorale netwerken wordt verder gestimuleerd en zorgt voor toename van de instroom voor de technische sector en vergroot daarmee het Arbeidspotentieel

IV. Kiezen voor techniek (ambitie 1) :

- Het aantal leerlingen dat in Zeeland kiest voor een Beroepsopleiding in de technische sector neemt toe van 28 % naar 35 % in 2020
- Deelname van meisjes bij deze opleidingen stijgt van 22 % naar 30 % in 2020
- Iedere Zeeuwse regio heeft een school met een VMBO afdeling G/T/mavo met een technisch profiel
- Iedere Zeeuwse regio heeft een school met een HAVO/VWO afdeling met een technisch Profiel

V. Werken in techniek (ambitie 12):

Duurzame inzetbaarheid is integraal onderdeel van het beleid van het bedrijfsleven; Intersectorale mobiliteit is in Zeeland een krachtig instrument in het kader van behoud van technisch talent

HET TECHNIEKPACT ZEELAND

12 Zeeuwse ambities

Voortvloeiend uit de drie stakeholdergesprekken zijn, gekoppeld aan de doelstellingen van het nationaal Techniepact, 12 Zeeuwse ambities benoemd:

1

Kiezen voor Techniek

Landelijk Techniepact

1. Voldoende VO-leerlingen kiezen voor een bèta-technisch profiel

Zeeuwse ambitie (speerpunt 4)

- Het aantal leerlingen dat in Zeeland kiest voor een Beroepsopleiding in de Technische sector neemt toe van 28 % naar 35 % in 2020
- Deelname van meisjes bij deze opleidingen stijgt van 22 % naar 30 % in 2020
- Iedere Zeeuwse regio heeft een school met een VMBO afdeling G/T/mavo met een technisch profiel
- Iedere Zeeuwse regio heeft een school met een HAVO/VWO afdeling met een technisch profiel

Mogelijke activiteiten

- W&T nadrukkelijk opnemen in LOB
- (Door)ontwikkelen activiteiten op het terrein van Meisjes in de Techniek
- Regionaal ontwikkelen techniek profielen binnen de G/T en mavo
- Regionaal ontwikkelen van W&T voor HAVO/VWO
- Samenwerking tussen de regionale Technasia continueren
- Bedrijfsleven koppelen aan bovenstaande activiteiten
- Uitstroom van leerlingen naar Brabant, België en Zuid-Holland terugdringen
- Instroom van leerlingen binnen de (unieke) technische sectoren actief promoten

Potentiële partners

BOOZ Zeeland, Scalda, HZ, Bedrijfsleven, Lokale overheden, Huis van de Techniek

*‘HET VMBO IS NOG ONVOLDOENDE
AANGESLOTEN OP DE ONTWIKKELINGEN MET
BETREKKING TOT CAMPUS ZEELAND’*

2

Kiezen voor Techniek

Landelijk Techniepact

2. Alle basisscholen bieden hun leerlingen structureel Wetenschap en Techniek (W&T) aan, met een prominente plek voor digitale vaardigheden

Zeeuwse ambitie

Alle scholen voor PO worden actief ondersteund in de realisatie van deze doelstelling; in 2020 werken alle Zeeuwse PO-scholen met het programma W&T

Suggesties voor activiteiten

- Het opzetten van regionale PO-netwerken W&T
- Benoemen van W&T coördinatoren
- Inzetten van Techniekambassadeurs
- PO-scholen maken gebruik van de kennis en infrastructuur van de VO-scholen in de regio
- De Bètadocenten van de VO-scholen ondersteunen de PO-netwerken
- Bedrijven zetten hun deuren open om samen te werken met het PO en het VO

Potentiële partners

PABO, CPOZ, Huis van de Techniek, Wetenschapsknooppunt (UCR), Bedrijfsleven

3

Kiezen voor Techniek

Landelijk Techniepact

3. Professionalisering van huidige docenten en meer docenten met een educatieve master

Zeeuwse ambitie

Alle (huidige) docenten die betrokken zijn bij W&T volgen actief de meest recente ontwikkelingen in dit domein

Suggesties voor activiteiten

- Bedrijven organiseren masterclasses rondom nieuwe technologie
- Bedrijven bieden de mogelijkheid voor meeloopstages voor docenten
- Via bedrijfsbezoeken worden docenten geïnformeerd over nieuwe ontwikkelingen in de sector

Potentiële partners

BOOZ, Scalda, Huis van de Techniek, Bedrijfsleven

Kiezen voor Techniek

Landelijk Techniepact

4. Versterken publiek-private samenwerkingen in primair - en voortgezet onderwijs

Zeeuwse ambitie

Elke Zeeuwse regio heeft een netwerk PO-VO-(MBO) onderwijs, bedrijfsleven en overheden dat samen de regionale Techniepactagenda uitvoert

Suggesties voor activiteiten

- Verduurzamen van de bestaande netwerken
- PO-VO(MBO) scholen koppelen aan lokaal bedrijfsleven, (door)ontwikkelen van activiteitenplan
- Regionale netwerken verbinden aan een provinciaal platform
- Bedrijfsleven wordt actief betrokken bij inrichting en strategische keuzes van VO-programma's

Potentiële partners

BOOZ, CPOZ, Scalda, Huis van de Techniek, Bedrijfsleven

Kiezen voor Techniek

Landelijk Techniepact

5. Leerkrachten en docenten beter toerusten op het aanbieden van W&T

Zeeuwse ambitie

W&T is in 2020 onderdeel van het programma van de lerarenopleidingen Pabo en ZAOS

Suggesties voor activiteiten

- Opzetten W&T ondersteuningspunt
- De PABO en ZAOS ontwikkelen het programma W&T binnen de lerarenopleiding
- Bedrijfsleven werkt mee aan de opzet en de uitvoering
- Bedrijfsleven is gekoppeld aan de uitvoering van deze programma's

Potentiële partners

HZ/ PABO, BOOZ-ZAOS, Huis van de Techniek

Kiezen voor Techniek

Landelijk Techniekpact

6. Verbeteren aansluiting van het voortgezet onderwijs naar middelbaar en hoger beroepsonderwijs

Zeeuwse ambitie

Intensivering van de samenwerking en programmatische afstemming binnen de Zeeuwse onderwijskolom

Suggesties voor activiteiten

- Doorlopende leerlijnen (door)ontwikkelen van PO tot WO
- Doorlopende leerlijn LOB (door)ontwikkelen
- Vakinhoudelijke en programmatische afstemming organiseren
- Bedrijfsleven en overheden actief betrekken bij strategie en beleid

Potentiële partners

Hogeschool Zeeland, Scalda, BOOZ, Huis van de Techniek, Bedrijfsleven

Leren in Techniek

Landelijk Techniekpact

7. Goede afstemming onderwijsaanbod met regionaal bedrijfsleven en instellingen in het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs en voldoende stageplaatsen/ leerwerkplekken

Zeeuwse ambitie (speerpunt 1)

Kwalitatieve en kwantitatieve afstemming van het aanbod voortgezet- en beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt is binnen de context van Zeeland optimaal en wordt regelmatig bijgesteld op de actualiteit

Suggesties voor activiteiten

- Strategisch overleg over deze afstemming op Zeeuws niveau
- Realiseren ambities Campus Zeeland/ Onderwijsinfrastructuur
- Bedrijfsleven is actief betrokken bij de strategische keuzes in het beroepsonderwijs
- Bedrijfsleven is actief betrokken bij de opzet van keuzevakken, keuzedelen en de opzet van de programma's in het onderwijs
- Periodiek worden vraag en aanbod kwalitatief en kwantitatief besproken in de Triple Helix-verbanden in Zeeland
- De onderwijs- en arbeidsmarktmonitor van de ZB wordt gebruikt om de effecten van de inspanningen binnen het Techniekpact te monitoren
- Er zijn voldoende stageplaatsen beschikbaar
- Voor leerlingen met een specifieke hulpvraag zijn bedrijven ruimhartig in het creëren van stageplaatsen en werk
- De participatiewet is integraal onderdeel van het Techniekpact
- Het werkgelegenheidsvraagstuk voor kwetsbare leerlingen (o.a. Pro- en Entreeleerlingen) in samenwerking aanpakken
- Er zijn voldoende leerbanen (waaronder BBL) beschikbaar

Potentiële partners

Scalda, HZ, Overheden, Bedrijfsleven, Provincie Zeeland, NV Impuls, BOOZ, SBB

Leren in Techniek

Landelijk Techniepact

8. Actieve samenwerking onderwijs en bedrijfsleven bij het opleiden en bijscholen van docenten in het beroepsonderwijs

Zeeuwse ambitie (speerpunt 2)

Voor de sector zijn voldoende en adequaat getrainde opleiders beschikbaar

Suggesties voor activiteiten

- Verbeteren van de samenwerking in de regionale netwerken ten behoeve van de professionalisering van opleiders
- Actief werven en opleiden van toekomstige docenten uit het bedrijfsleven voor het onderwijs
- Zij-instroomtrajecten aantrekkelijk maken voor potentiële kandidaten uit het bedrijfsleven
- Docenten in lerende netwerken brengen om hun deskundigheid voor de toekomst te garanderen
- Implementeren concept hybride docent
- Gebruik maken van de mogelijkheden bij bedrijven met betrekking tot duurzame inzetbaarheid van personeel

Potentiële partners

BOOZ-ZAOS, PABO, Scalda, Huis van de Techniek, Bedrijfsleven

Leren in Techniek

Landelijk Techniepact

9. Goede afstemming tussen hoger onderwijsinstellingen met het bedrijfsleven en meer aandacht voor internationaal en technisch talent

Zeeuwse ambitie

Er is een gezamenlijke strategie en visie vanuit hoger- en wetenschappelijk onderwijs op de Zeeuwse technische arbeidsmarkt

Suggesties voor activiteiten

- Bedrijfsleven is actief betrokken bij de strategische keuzes van hoger en universitair onderwijs
- Realiseren ambities Campus Zeeland/ Bèta College
- Passende arrangementen voor een leven lang leren zijn ontwikkeld
- Associate Degreesopleidingen zijn mede afgestemd op de Zeeuwse arbeidsmarkt
- Bedrijfsleven participeert actief in het onderwijsaanbod
- Onderwijsinstellingen werken actief aan het aantrekken van internationale studenten
- Stageplaatsen voor (internationale) studenten zijn beschikbaar
- Bedrijven werken mee om het werken bij een 'Zeeuws' bedrijf voor de internationale studenten actief te promoten
- De provincie Zeeland profileert Zeeland als aantrekkelijk woon-, werk- en leefgebied

Potentiële partners

HZ, UCR, BZW / MKB, Scalda

Leren in Techniek

Landelijk Techniepact

10. Verduurzamen van publiek-private samenwerkingen in het beroepsonderwijs

Zeeuwse ambitie

Lopende samenwerkingsverbanden zijn duurzaam geborgd voor de toekomst;
De basisfunctionaliteiten die in Zeeland zijn opgebouwd en vallen onder de regie van het Huis van de Techniek zijn duurzaam geborgd

Suggesties voor activiteiten

- Financiële borging van de lopende verplichtingen in de huidige samenwerkingsverbanden realiseren
- Financieel en inhoudelijk commitment op de financiering van de basisfunctionaliteiten (onder auspiciën van het Huis van de Techniek) door onderwijs, bedrijfsleven en overheden

Potentiële partners

CTT, Campus Zeeland, Technum, Kenniswerf, Techniekhuis, Huis van de Techniek, BZW, Portiz, Provincie, Overheden

Werken in de Techniek

Landelijk Techniepact

11. Bevorderen van integrale samenwerking van regionale en sectorale netwerken en ontsluiten van arbeidsmarktinformatie

Zeeuwse ambitie (speerpunt 3)

Samenwerking tussen regionale en sectorale netwerken wordt verder gestimuleerd en zorgt voor toename van de instroom voor de technische sector en vergroot daarmee het Arbeidspotentieel.

Suggesties voor activiteiten

- Relevante arbeidsmarktinformatie wordt gebruikt om actief te sturen op 'kansen op werk'
- Statushouders worden gezien als een welkome aanvulling van het arbeidspotentieel
- Financiële middelen worden optimaal benut en ingezet
- Met onderwijsorganisaties worden op strategisch en operationeel niveau afspraken gemaakt
- De werkzaamheden zijn ingebed in een meerjarige samenwerking
- Bedrijven participeren actief in de samenwerking
- Activering van intersectorale mobiliteit
- Er is een directe connectie met de Zeeuwse sectoren (o.a. Zeeland Connect, Energy Port Zeeland, Deltamanagement, Delta Food Zeeland etc.)

Potentiële partners

Zeeuwse gemeenten, Werk Service punten, Zeeuwse werkkamer, Opleidingsfondsen en brancheorganisaties

Werken in de Techniek

Landelijk Techniepact

12. Vakkrachten en hun talenten benutten én behouden voor het bedrijf, voor de sector en voor techniek, door te investeren in duurzame inzetbaarheid

Zeeuwse ambitie (speerpunt 5)

Duurzame inzetbaarheid is integraal onderdeel van het beleid van het bedrijfsleven; Intersectorale mobiliteit is in Zeeland een krachtig instrument in het kader van behoud van technisch talent

Suggesties voor activiteiten

- Bedrijven werken actief aan duurzame inzetbaarheid van hun medewerkers, waarbij samenwerking binnen het Techniepact met het onderwijs (i.v.m. een tekort aan technische opleiders) een focus heeft
- Zeeland ontwikkelt een intrasectoraal mobiliteitsbeleid, waarvan bij- en herscholing een belangrijk onderdeel is
- Het aantal forenzen dat dagelijks de provincie verlaat wordt teruggedrongen
- Onderwijs en bedrijfsleven ontwikkelen een gezamenlijke HR-agenda

Potentiële partners

Onderwijs (oa. via Hybride docentpoule), Bedrijfsleven, Zeeuwse werkkamer

TECHNIEKPACT VERBINDT EN ONDERSTEUNT MEERDERE AGENDA'S

Het Techniepact Zeeland staat niet op zichzelf. Het is zaak om het Techniepact te verbinden met andere agenda's en ontwikkelingen in Zeeland en daarbij een onderscheid te maken tussen strategische verbindingen en de operationele uitvoering.

Het is aan te bevelen om het Techniepact Zeeland als integraal programma 'bij elkaar te houden' en te waken voor versplintering. De kracht van de samenhang in deze agenda bepaalt het succes en de integrale aanpak maakt dat resultaten kunnen worden geboekt.

Wij menen dat het Techniepact Zeeland verbonden moet worden aan een bestuurlijke platform van de Triple Helix. Zowel het 30-overleg als de stuurgroep Campus Zeeland kunnen dit bestuurlijke platform bieden. Beide entiteiten hebben een regiefunctie en het benodigde bestuurlijk commitment.

Daarnaast ligt het voor de hand om de aansluiting te zoeken met de economische speerpunten van Zeeland, ofwel de Zeeuwse topsectoren Havens, Agro, Food, Energie, Water, Chemie en Industrie.

Wij zijn van mening dat het Huis van de Techniek een verbindende, regisserende en faciliterende rol kan vervullen, alsmede bepaalde activiteiten rondom 'kiezen, leren en werken in techniek' kan uitvoeren.

*'HET TECHNIEKPACT
ZEELAND ZAL
ALLEEN AAN ZIJN
DOEL VOLDOEN
WANNEER ER GOEDE
VERBINDINGEN ZIJN
TUSSEN STRATEGISCH,
TACTISCH EN
OPERATIONEEL NIVEAU'*

TECHNIEKPACT IN UITVOERING

De inhoudelijke agenda van het Techniepact Zeeland is ontwikkeld met duidelijke acties en activiteiten die zijn gekoppeld aan de Zeeuwse ambitie. De Zeeuwse Onderwijs- en Arbeidsmarktmonitor biedt hierbij een prima instrument om arbeidsmarktinformatie verder te verfijnen. Bovendien kan deze monitor ook uitstekend worden benut om progressie en ontwikkelingen te volgen, waar nodig om tijdig te kunnen bijsturen.

Vanuit de deelnemers aan de gespreksronden is het duidelijke signaal afgegeven het Techniepact Zeeland vooral een **Doe Pact** te laten worden. Een Techniekinfarct ligt op de loer: in een aantrekkelijke economie dreigen in de toekomst voor de Zeeuwse arbeidsmarkt circa 25.000 mensen minder beschikbaar.

Bij de uitwerking van de plannen zal een verdere focus aangebracht worden op inhoud, resultaat, planning en eventuele financiële consequenties. Per ambitie zijn activiteiten geïnventariseerd die gebruikt kunnen worden om acties verder te ontwikkelen.

De ranking en het overzicht geeft de speerpunten vanuit de werkconferentie aan. Het advies is deze (Top 5) in samenhang op korte termijn verder uit te werken met de experts uit het veld. De overige onderdelen volgen dan in een latere fase.

Kenmerk van het Techniepact Zeeland is de integrale aanpak. Hierdoor zijn ook de onderdelen die wat lager gescoord hebben onlosmakelijk verbonden met het Zeeuwse Techniepact. Tevens zijn er acties die behoren bij de reguliere activiteiten van een organisatie –bijvoorbeeld in het kader van de cycli onderwijskwaliteitszorg. Met de juiste bestuurlijke sturing kunnen deze tegen geringe kosten worden gerealiseerd.

RESUMEREND

Met het Techniepact Zeeland ligt er een mooie basis om de kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen de (technische) arbeidsmarkt en het onderwijs (verder) te verstevigen en te intensiveren. Het gevoel van urgentie is, naar onze mening, nog niet overal voldoende aanwezig. Ook op dat vlak is er taak voor het Techniepact Zeeland.

Bij partijen die geparticipeerd hebben in de bijeenkomsten is er waardering voor het initiatief. Met de gespreksrondes is een belangrijk momentum gecreëerd, maar veel zal afhangen van de voortvarendheid, resultaatgerichtheid en focus waarmee Zeeland deze problematiek op korte termijn concreet oppakt.

‘DE ‘GAP’ TUSSEN ONDERWIJS EN BEDRIJFSLEVEN GROEIT, HET BEDRIJFSLEVEN ONTWIKKELT ZICH SNELLER DAN HET ONDERWIJS’

Het Techniepact Zeeland kan op onderdelen een bijdrage leveren aan de (verdere) samenwerking tussen onderwijs, overheden en bedrijfsleven op weg naar een cruciale aansluiting tussen en onderwijs en arbeidsmarkt.

De voorbereidingen van het Techniepact Zeeland zijn met deze opdracht afgerond. Het echte werk kan nu beginnen. Wij wensen Zeeland -onderwijs, bedrijfsleven en overheden samen- veel succes met de tweede fase van het ‘Techniepact in uitvoering’.

BIJLAGE

Techniekaart Zeeland

Basisfunctionaliteiten Huis van de Techniek

Legenda

- SHI = Samen Handen Ineen
- Technasium/ Vakhavo
- VMBO
- Beta mavo
- Techniek bus (bezoeken)
- Bedrijven in database
- Techniek ambassadeurs
- Primair onderwijs
- Voortgezet onderwijs
- MBO
- HBO
- UCR (Roosevelt academy)

Top 10 bedrijfsbezoeken 2016

Covra N.V.	36
Industrieel Museum Zeeland	16
Kloosterboer, Vlissingen, vol.	15
Bio Base Europe Training Center	13
HZ University of Applied Sciences	12
Waterschap Schiedestroom	12
Bouwmeesters Zuid West	7
Cargill Benelux B.V.	7
Dow Benelux B.V.	7
Parere B.V. Elektro-Telecom	7
Eastman Chemical Middleburg B.V.	6
Installatiewerk Brabant Zeeland	6

Human Capital Agenda

- Vrienden van E&I
- Samen Handen Ineen
- Technetkring Tholen
- Food Delta Zeeland
- Zeeland Connect
- Energy Port Zeeland
- BZW - Cie. O&A
- RAP
- TechIntrest
- HR- platform Portiz
- 30-overleg
- Zeeuwse werkkamer

Initiatieven

BIJLAGE

De volgende partijen hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van het Techniekpact Zeeland:

BEDRIJF/ORGANISATIE	NAAM
Aleco Sportvisions	Anouk Dieleman
Alpha Scholengroep	Ad Vis
Bouwbedrijf Rijk	Piet Rijk
Bouwmensen Zuid West	Anton Mullié
BZW	Cees Pille
BZW	Dik Schipper
Calvijn College	Danny Janssen
Calvijn College	Govert Kamerik
Campus Zeeland	Paul Bleumink
Cargill	Corina Stoffels
Dow Benelux B.V.	Han Haarmans
Edunamica/Technet Tholen	Andy van de Velde
Elektra 21	Roger van Beveren
Fontys	Rutger van de Sande
Gemeente Goes	Andre van der Reest
Gemeente Goes	Derk Alssema
Gemeente Goes	René Boone
Gemeente Hulst	Frank van Driessche
Gemeente Kapelle	Evert Damen
Gemeente Middelburg	Chris Dekker
Gemeente Reimerswaal	Hans de Kunder
Gemeente Sluis	Chris van de Vijver- Claerhoudt
Gemeente Tholen	Peter Hoek
Gemeente Veere	René Molenaar
Gemeente Vlissingen	Sem Stroosnijder
H4A	Annet de Maillie
H4A	Eric de Ruijsscher
Heerema Fabrication Group	Remco van Gilst
HZ University of Applied Sciences	Bert Schollema
HZ University of Applied Sciences	Carlien Nijdam
HZ University of Applied Sciences	Frank Bordui
HZ University of Applied Sciences	Henk Zielstra
ICL-IP Terneuzen B.V.	Harold Hiel
Impuls Zeeland	Dick ten Voorde
Impuls Zeeland	Nanneke Zelle
Ki< Mpi	Pieter Raes

BEDRIJF/ORGANISATIE	NAAM
Koninklijke Metaalunie	Urbi van der Velde
Lumileds	Ronald Reunis
Paree B.V. Elektro-Telecom	Freek van Kol
Paree B.V. Elektro-Telecom	Jan Baaijens
Platform Beta Techniek	Bouke Bosgraaf
Platform Beta Techniek	Edo Regtop
Platform Bèta Techniek	Yorrick van Bree
Pontes Goese Lyceum/PZW	Diane Robyn
Provincie Zeeland	Frank Stronkhorst
Provincie Zeeland	Hans Erkelens
Provincie Zeeland	Harry van der Maas
Provincie Zeeland	Margriet van Groeningen
PZW	Bruno Houben
Reynaertcollege	Piet de Witte
SBB	Lian de Bruijn
SBB	Mark Hulsen
Scalda	Arold Versluys
Scalda	Hendrik-Jan van Arenthals
Scalda	Marijn Nelen
Scalda	Veronique van de Reijt
ServiceNet	Jefta van Eijk
SOL	Arry Verhage
Stedelijke Scholengemeenschap	Peter de Kreij
Nehalennia	
Syndus Group	David Schrier
Talent in Zicht	Cris van der Weele
UCR	Jorrit Snijder
UCR	Ger Rijkers
Werk en Vakmanschap	Eric Riemens
WerkServicePunt Zeeuws-Vlaanderen	Ronald de Back
Yara Sluiskil B.V.	Jean Pierre Heinis
ZAOS	Willem Poppe
ZB	Dick van der Wouw
ZB	Joris Meijaard
Zeelandia	Peter Krijger
Zeelandia	Willem Krijger
Zwincollege	Jan Vons

BIJLAGE

Actoren Techniek Zeeland

	BELEID EN ORGANISATIE	INFRASTRUCTUUR/ FACILITEITEN	STIMULEREN W&T
KIEZEN VOOR W&T	3O - overleg Provincie Zeeland BOOZ	Industrieel Museum Zeeland Bio Base Europe Huis van de Techniek • Database Bedrijf+School • Techniekbuis • Techniek Ambassadeurs • Girls Future	Talent in Zicht Samen Handen Ineen Huis van de Techniek • STOEb / STiB
	CPOZ Huis van de Techniek	ZB - FabLab ZB - Onderwijs- en Arbeidsmarktmonitor	TechIntrest Techniek op Tholen
			Vrienden van E&I Wetenschaps Knoop Punt UCR Food Delta Zeeland Platform Beta Techniek TechniekTalent.nu Tecwijzer (= JetNet, JetNet- junior + Technet) St. Techniek Promotie (Techniektoernooi / FLL)
	OC&W Platform Beta Techniek Techniekpact		VHTO Otib (met de monteur op stap) Procestechniek Zeeland WestBrabant
LEREN IN W&T	Stuurgroep Campus Zeeland RvT HZ RvT Scalda RvT Edudelta	UCR HZ - Delta Academy HZ - Academy voor T&I HZ - de Ruyter Academy Scalda T&D / ICT Scalda M&LC de Ruyter Technum Centrum voor Toptechniek • SMEO • Bouwmensen ZW • Scalda	
	Beroepenveld cie's HZ	Bouwmensen ZuidWest Techniekhuis - Goes Edudelta Vakcollege Walcheren Vakmanschapsroute CTT 4x Technasium Vakhavo Beta Challenge-mavo (Terneuzen) Pabo ZAOS	
	Adviesraad Scalda T&D / ICT Adviesraad Scalda M&LC de Ruyter Cie O&A BZW		
	SBB		
WERKEN IN W&T	Aan de slag in Zeeland Jongerenloket Zeeuws Vlaanderen Jongerenloket Walcheren Jongerenloket Oosterschelderegio		RAP Zeeland Connect Energy Port Zeeland Food Delta Zeeland SOL - Stichting Opleidings- en ontwikkelingsfonds Levensmiddelenindustrie Kenniswerf KIC